

Roberto J. PAYRO (1867-1928) werkte als Argentijnse journalist van *La Nación* in België, tussen 1909 en 1923. Tijdens de Eerste Wereldoorlog, was hij tegen de neutraliteit van Argentinië omdat de Duitsers de Argentijnse vertegenwoordiger neergeschoten hadden. De Duitsers hebben dan PAYRO belet als journalist verder te werken. Hij is dus begonnen Belgische legenden te verzamelen. Hij werd vriend, o. a., van Isidoor TEIRLINCK. “ *El diablo en Bélgica* ” werd uitgegeven in *La Nación*, van Buenos Aires, op 24 december 1926, en werd natuurlijk hernomen in *El Diablo en Bélgica* (1953). Die tekst bestaat al in het Frans in *Le Diable en Belgique* (IEA3637).

De duivel in België.

Zoals alle duivels van de wereld kan die van België, voor zijn veelvoudige ontdekkingsstochten, alle gedaantes aannemen die hem nodig lijken voor zijn voornemens van verleider en van omkoper. Maar zijn echte gedaante, zoals voor alle duivels van de wereld, is een monster met lichtgevende pupillen, behaard, met horens, gespleten hoeven, een aapachtige staart en zoals de draken spuwt hij vlammen langs mond en neus Omdat hij weet dat hij zo voor niemand, man of vrouw, sympatiek zou overkomen, verschijnt hij alleen maar zo, als hij bang wilt maken of om één of andere overwinning te vieren. In zulke omstandigheden, zoals

een schitterend slottoneel, is hij omgeven van zwaveldampen of van een draaikolk van vuur en als premie ademt hij doordringende en hardnekkige zwavellucht uit. Als hij wilt bedroeven of als hij wilt pronken met zijn overwinningen kan hij zo groot worden als een berg of zo klein als een insect. Hij kan in het vel kruipen van een wild beest, in de slijmerige huid van een reptiel of in dat van een huisdier. Hij heeft een voorkeur voor de gedaante van een zwarte hond. Hij kan zich veranderen in een steen, een boom, grassprietjes, in een meubel of in gereedschap. Het is in een min of meer verschrikkelijke gedaante dat hij zijn overeenkomsten afsluit met mensen verlangend naar macht en fortuin. Mensen die gewoon zijn aan politiek, handel, speculeren of die oneerlijk zijn van nature en niet vlug onder de indruk zijn. Maar als hij wilt verleiden en de gewoonste mens ongelukkig wilt maken door gebruik te maken van de boze menselijke gevoelens stelt hij zich voor onder de vorm van een rijke man met goed voorkomen. De meest voorkomende gedaanteverwisseling is die van een mooie fascinerende dame, waarschijnlijk omdat de mannen zich vlugger laten verleiden door een duivelin dan door een duivel.

De duivel van België woont natuurlijk in de hel, een plaats onder de grond, waar de grootste duisternis heerst en waar de verdoemden verbranden in een vuur

zonder licht. Omdat hij bezeten is om vrijwilligers te rekruteren of aan te werven door zijn list is hij alleen thuis op Heilige Vrijdag, de vrijdag na Pasen, de nacht van de langste dag van het jaar, de nacht van Heilige Simon en Judas (28 oktober) en vrijdag na Pinksteren. Op deze data zou de zondaar die zich zou willen verdoemen op de hele wereld geen duivel kunnen vinden om hem te helpen. Zelfs niet als hij een kaars zou branden. Hij zou het moeten doen volgens de regels, helemaal alleen en met zijn ziel als betaalmiddel.

Geen duivel om hem te helpen, want je moet weten dat Lucifer – de opperduivel – een hele hofhouding, zelfs een leger van duivels heeft, van een zekere afkomst zoals de engelen waren voor hun rebellie of van eenvoudige volksoorsprong en zonder opvoeding of fatsoen, zoals diegenen die op de aarde geboren zijn. Er zijn ook nog de eenvoudige verdoemden die hij in verhouding tot hun verdiensten in dienst genomen heeft en die zwerven over de wereld om de mensen schrik aan te jagen onder de vorm van: wilde jagers, vuurmannen, fannets, toverachtige vliegen “Heten Horzel”, vliegende padden, eksters die helpen schatten te vinden en gouden geiten die de toegang verdedigen, rode hanen, zwarte vossen, de groene bok, het schaap Babette, de Pâcolet en de honden van de jacht, en nog andere voorbeelden van de fauna van de onderwereld. Daarbij mogen we de

draken niet vergeten, de adders, de waarzeggers, de slapers, de weerwolven, de flambia. Ook de heksen, de tovenaars en de magiërs die wegens het korte menselijke leven over het algemeen zijn enige bedienden zijn met occasionele opdrachten. Andere bovenaardse wezens, die soms sympatiek overkomen hangen min of meer van hem af, het zijn de dwergen, de harlekijnen, de kabouters en hun vrouwtjes, de Husses, en de Gobeleins. De huiselijke geesten zoals "Asschaert met zijn bellen", zijn dubbelganger van Brabant met de naam van Kludde, de Waterman, de Nekker, Manneken-Haak, de waterduivel, de Lange Wapper, de eeuwige jager of de wilde jagers, de vuurherder, een variante van de Vuurman. En eindelijk de reuzen. Druon, Antigon en vele anderen met als hoofdman Og, de opperreus. Maar het is niet het ogenblik om ons in contact te zetten met de staf, de officieren of de soldaten van het helse leger. We moeten ons voorlopig houden aan hun harige baas.

Buiten zijn mysterieuze macht op de door hem veroverde of ontvoerde zielen heeft de duivel op vele zaken de stempel van zijn eigendom gezet. Zo noemt men het lichte verleidelijke vrouwelijke dons, het haar van de duivel. De jenever, de drank van de duivel, rubber, het vel van de duivel, een parasiete klimplant, de naaidraad van de duivel, het bijtende zuur van de wolfsmelk, de melk van de duivel, de abruinwortel die

gebruikt wordt om liefdesdrankjes te bereiden of drankjes om onzichtbaar te worden, het kind van de duivel. Andere kruiden en planten zijn “de baard van de duivel”, “de klauwen van de duivel”, “het stro van de duivel zijn bed”, “het gras van de duivel”. Sommige giftige paddenstoelen “het brood van de duivel”, “de kaas van de duivel”, “het eten van de duivel”. Andere paddenstoelen die wel eetbaar zijn noemen “het hoofd van de duivel” of “het oog van de duivel” of “de uitwerpselen van de duivel” ...

Zelfs aan de voeten van St. Michel die hem gaat doorsteken met zijn lans domineert hij Brussel van op de toren van het stadhuis onder de gedaante van een draak. Terwijl een andere beeltenis van de duivel – volgens volksverklaring – gesculpteerd zou zijn op de deur met spitsbogen van de vesting van het Steen in Antwerpen “Steenpoort” genoemd. Het koor van de beroemde kathedraal met de vijf kapellen in Doornik eindigt op een houten beeld, kunstwerk van Nicolas Lecreux, en stelt de nederlaag van de duivel voor overwonnen door St. Michel. Dit inspireerde een humorist van de tijd van de Franse revolutie voor een vaderlandslievende opmerking die vertelde: “De fransen die alles op hun weg vernielen zijn duivels en als ze niet tot bij St. Michel van ons stadhuis geraakt zijn is dat

omdat ze het risico niet wilden nemen om tegelijk de draak tegen te komen, hun soortgelijke.

In de bekende Brusselse Ommegang vertegenwoordigden vroeger twee St. Michel en de duivel in een kluchtig en zeer vermakelijk gevecht. De duivel, een soort van middeleeuwse clown, kronkelend onder de dreigende lans van de aartsengel. Hij wringt zich in allerlei bochten, maakt gebaren, rolt zich op de grond en bij verpozing bootst hij de priester na tijdens de mis, vloekt, beledigd aanwezigen en afwezigen, groot en klein, en roept alle gekheid uit dat door zijn hoofd komt. Ondanks het hevige volksprotest tegen de afschaffing van dit spektakel verbood de aartsbisschop van Mechelen de demonstratie van St. Michel en de Duivel in de Ommegang vanaf 1674, waardoor deze een van zijn grootste aantrekkelijkheden voor het volk verloor.

Vroegere jaren had de duivelen zijn dienaars ook bekende kunstenaars geïnspireerd zoals Jérôme Bosch, de Breugels en Teniers. Onder andere “De val van de opstandige engelen” en “De verleiding van Heilige Antonius” zijn schatten van oude musea.

In de volkstaal, zowel in Wallonië als in Vlaanderen, zijn heel veel spreuken en spreekwoorden in verband met de duivel. Als het regent terwijl de zon

blijft schijnen zegt men : “Een oude trouwt” of “De duivel slaagt zijn moeder en trouwt zijn dochter”. Een schurk vertrouwen is: “Te biechten gaan bij de duivel”. Erg bang zij is “afspraak hebben met de duivel”. Een lang geleden gebeurde situatie is “als de duivel kind was”. Plots sterven is “sterven zoals de duivel en zijn moeder”. Een man of een vrouw kan bezeten zijn door de duivel “de duivel in zijn vel hebben”, “de duivel uithangen”, “gebeten zijn van de duivel”, “de duivel zien” of “een kaars branden voor God en een andere voor de duivel”. Meer gekenmerkte uitdrukkingen zijn “zijn duivel los maken”. Iemand lastig vallen is “de duivel aan iemand vastbinden”. Vroeg opstaan is “voordat de duivel zijn deur schud”. Er moeten overeenkomstige spreuken zijn met de oude Spaanse “refranes” zoals “De duivel is in Cantillana en de bisschop in Brenes”. Correas verklaard dat de bisschop in Brenes was, waar hij een groot eigendom had, en dat zijn jonge neven van de gelegenheid gebruik maakten om streken uit te halen, zich te verkleden in spoken en de mensen bang te maken of om hun liefdesleven van dienst te zijn.

“De duivel is in Cantillana scheert het linnen en weeft de wol. Volgens hetzelfde Correas, Koning Don Pedro de verschrikkelijke had een oog op een getrouwde vrouw. Bang van de echtgenoot ging hij haar alleen

maar 's nachts bezoeken verkleed in een spook. Dat maakte de burenen bang en inspireerde het "refrane". De duivel beschaaft, deftig maar heimelijk. Als de duivel bid, wil hij je bedriegen. "De duivel weet er meer van omdat hij ouder is dan dat hij duivel is:" Een gelijkaardige spreuk maar niet zo duidelijk "De manke duivel weet er meer van dan de andere". Waarschijnlijk omdat hij meer tijd heeft om te observeren omdat hij langzamer stapt. Deze drie spreuken met dezelfde betekenis waarvan de laatste en de oudste het best geïllustreerd is. De duivel trekt aan de deken en men ontdekt de koek. De duivel maakt de kookpot maar het deksel niet. De duivel maakt het, tekent het, verstopt het onder een deken en speelt zelf de trommel. Dit betekend dat men toch eindelijk de koek ontdekt al mag hij nog zo goed verstopt zijn door de duivel zelf.

De zielen van zelfmoordenaars, van diegenen die sterven in een duel en die van de onverbeterlijke zondaars behoren zonder enige discutie toe aan de duivel. Maar wat vreemd is, is dat de paarden die de doden van het dodenhuis naar het kerkhof voeren, en de klokken van de kerk die luiden voordat ze gedoopt zijn hem ook toebehoren. Deze laatsten ontsnappen al vliegend uit de kerktoren en vormen een diepte wegzakkend in de grond "Klokkenput".

Een legende vertelt dat, een paar eeuwen geleden, de oude kerk van St-Tool wegzonk in het moeras van Deuren (gemeente van Op-Oeteren in Limburg). Men zegt dat men nu nog, in het midden van het moeras, een diepe put ziet waar de klok wegzonk en dat ze op kerstnacht één uur slaat. Twee dappere mannen probeerden de wonderbare kolk eruit te halen. Ze bouwden een stevige steiger, vastgemaakt met haken, kabels en hefbomen. Ze slaagden er niet alleen in haar te doen bewegen, maar ook van haar op te heffen. Het was bijna gelukt haar uit de modder te halen, als een van hen riep: "Met dank aan de duivel!". Plots braken de koorden, de steiger stortte ineem, en de kolk viel met een verschrikkelijk lawaai in de afgrond, waar ze nu nog altijd is en waar ze nog één uur blijft luiden op kerstdag.

Gelijkaardige gebeurtenissen eveneens bevestigd door volksgetuigenissen die niet geweigerd kunnen worden, hebben zich voorgedaan in het geval van de klokken van Wambeek, Liedekerke en Asse (gemeenten van Brabant). Ook in Beveren, Aarsele, Eernegem en Heist in West-Vlaanderen en nog in andere gemeenten. We brengen alleen verslag over de anekdote van de Brabantse klokken van Maxenzele in de omgeving van Brussel. De koster van de St. Pieterskerk stelde op een dag met verschrikking vast, dat de nieuwe klok, de trots van het hele dorp, uit de kerktoren verdwenen was.

Normaal, men had haar doen luiden voordat ze gezegend of gedoopt was. Het nieuws deed vlug de ronde en zaaide paniek in de omstreken. Er was algemene verslagenheid als enkele kinderen uit het nabije bos kwamen en luidkeels riepen :

- *“We hebben de klok gezien ! We hebben de klok gezien !”*.
- *“Waar hebben jullie ze gezien ?”* – riep iedereen samen, van de pastoor tot de burgemeester.
- *“In de Mazelegracht. Ja, daar is het dat we haar gezien hebben.”*

En ja, daar was ze, maar zo diep weggezakt in de gracht dat enkel de rand nog zichtbaar was. Men maakte stevige koorden vast, spande vier paarden in en “Ju! Ju!” de dikke koorden strekten zich, de klok begon tevoorschijn te komen, de dorpsbewoners juichten vol bewondering “Ju! Ju!”. De klok bleef naar boven komen, “ Ze komt! Ju! “. De beesten bedekt met schuim bliezen luid. De geleider van het span sloeg met de zweep “Ju! Ju!”... . Maar op het beslissende moment brak de zweep en ... “In duivelsnaam” riep de man boos. Natuurlijk zonk de klok weer terug in de gracht samen met de geleider die gevloekt had en de paarden. Sindsdien slaagt de klok plechtig de twaalf slagen op kerstnacht.

Zoals men weet is de duivel machteloos tegenover het kruis. Om hem op een eerbiedige afstand te houden richten de boeren kruisbeelden op aan de hoeken van de straat, aan de grenzen van het dorp die op de velden uitgeven en vooral op kruispunten. De walen nemen gelijkaardige voorzorgen. Daarom is er op het Belgische platte land een overvloed aan kruisbeelden. Soms erg schilderachtig in een eenvoudige kapel, gebouwd in het midden van de weide, glad als een biljart. Soms onder eeuwenoude bomen in het bos. Soms tussen de ruwe ardeense rotsen of op de top van de afgeronde Brabantse heuvels. Soms dicht bij een weg langs de lange oevers van de Maas of langs de kanalen doorkruist door langzame schuitjes. De voorbijgangers begroeten de kruisbeelden door hun hoed af te nemen. De leden van de lijkstoet stoppen op hun hoogte want – zo beweren de bewoners van Maldegem en anderen – ze willen niet dat de duivel het lijk zou meenemen en dat de kist leeg zou aankomen in de kerk. Een kruis van gewijde palm, vroom geplaatst tegen de gevel verhindert Satan het huis binnen te komen. Een wit kruis tegen de muur, de deur van de stal of en luik van het huis, beschermt dieren en mensen. Als er iemand sterft, spreid men voor het huis een kruis van stro dat men vastlegt met rode bakstenen. In de provincie van Antwerpen plaatst men twee stenen in de vorm van een kruis met een kruis van stro

ertussen, of een eenvoudig kruis tegen de muur. In de omgeving van Mechelen echter maakt men het kruis vast op de grond, of nagelt men het op de stam van een boom. In de kempen zetten de strodekkers een kruis van stro op de nok van het dak, dat zou voor vele dingen nuttig zijn.

Het eenvoudige kruisteken heeft dezelfde kracht als een in hout gesneden, een geschilderd, een getekend of op welke manier ook gesymboliseerd kruis. De goede gelovige maakt telkens een kruisteken en zelfs nog meer dan de godsleer van de bekende vader Astete aanraad, omdat overal en altijd onze vijanden ons bestrijden en ons vervolgen Daarom moet men een kruisteken maken als men zaait, als men plant, als men het linnen droogt, kortom bij ieder landelijk werk. Als er een veulen of een kalf geboren wordt, dan maakt men een kruisteken op zijn voorhoofd, om het te beschermen tegen de Duivel, de heksen, het slecht oog en andere toverij. Voordat men het brood aansnijdt maakt men er een kruis op, op de onderkant met de punt van een mes, drie kruisen in de provincie Antwerpen. Als men het deeg kneedt, moet men hetzelfde ritueel doen. De marktkramers en de boerinnen die naar de markt gaan, maken een kruisteken bij de eerste verkoop van de dag omdat er nog zonden volgen. De voermannen maken een kruis op de grond voor hun paarden voor ze hun dag

beginnen, soms ook op het voorhoofd van hun span. ‘s Avonds, voor het slapen gaan, zal diegene die verantwoordelijk is om de deur van het huis te sluiten een kruisteken maken en zeggen :

- “ *Ik verjaag het slechte en laat het goede binnen !*”.

De duivel komt dikwijls voor als een ruiter volledig in het zwart gekleed, een baard in een puntje geknipt in de kleur van pas gekamt linnen. Zo is het dat hij deelneemt aan spelen, vergaderingen en bals. Omdat hij arrogant is, vrijgevig met een goed voorkomen aarzelen de vrouwen niet om met hem te dansen en lief te zijn met hem. Maar ongeluk voor de onschuldige die hem als danser aanvaard. Van dat moment behoort ze hem toe, en niets zal haar kunnen bevrijden van zijn greep omdat ze zichzelf overtuigd dat ze verliefd is. De vrolijkheid van de duivel, zijn oneerlijke oprechtheid, zijn nuttige raadgevingen – hij weet heel veel, hoe zou het ook anders kunnen – zijn grappen en zijn vrijheid in uitnodigingen maken hem ook erg sympatiek bij de mannen tijdens zuippartijen, spelen en fuiven. Maar hij heeft zoveel vrouwen en mannen beetgenomen dat nu iedereen op zijn hoede is voor ieder nieuw gezicht dat zijn verschijning doet vooral na zonsondergang. Men zegt dikwijls dat de vlaming – waarom de vlaming als, op een paar zeldzame uitzonderingen na, het eigen is

aan de hele mensheid – dat ze vreemdelingen haten, amper minder dan de chineese bokkers. Dat ze altijd beginnen met een persoon – die vreemd is in de streek, en nog meer als die vreemd is in het land – te beschouwen als hun natuurlijke vijand. Het is misschien een overdreven voorzorg, maar als het nu eens de duivel was? Zou het de duivel niet kunnen zijn, verkleed om hen in de val te lokken? Dat men hen overtuigd dat het niet het geval is, dan zullen we later wel zien ... Trouwens, dat gebeurt, en daarop moet men aan dringen overal in de wereld.

In Pago Chico nemen de boeren de “Gringo” voor de Duivel, hij veroorzaakt brand en andere rampen. In China is de duivel-vreemdeling “Van-Hun-Tsy”. Of hij terughoudend is of beleefd, de vreemdeling is verdacht in de meeste beschaafde landen. Onlangs in het zo gastvrije Frankrijk verweet men hem het brood te komen eten dat schaars geworden was door de waardevermindering van het geld. De oude Latijnen maakten zich weinig zorgen over duivelskunsten en noemden de andere mensen “barbaren”. Ze hadden als principe “hospes hostis” dit wil zeggen “de vreemdeling is vijand”. De Atheners toonden geen overdreven vriendelijkheid aan de buitenlanders.

Bijgelovige mensen – meer in Vlaanderen dan in Wallonië – denken dat het zeer gevaarlijk is zich te verenigen, te spelen of te dansen met onbekenden. Het is zeer moeilijk vrienden te maken in Vlaanderen. Maar als men er in slaagt het vertrouwen van één van hen te winnen, kan men er echt op rekenen. In wallonnië is de vriendschap spontaner, bijna onmiddellijk, maar ze komt gewoonlijk niet recht uit het hart. Zowel de ene als de andere attitude zijn verantwoord door het wantrouwen dat de duivel doet heersen.

In Berchem, bij Oudenaarde, is een jonge vrouw gestorven van tering omdat ze met een vreemdeling gedanst had. Zo zijn er veel gelijkaardige verhalen van Oostende tot St. Vith en van Turnhout tot Virton. Men behandelt daarin over het algemeen mannelijke duivels, die een relatie hebben met een vrouw, waarvan ze hun slachtoffer maken in deze wereld en in de andere. Vrouwelijke duivels komen minder voor, maar die bestaan wel, oh ja ze bestaan. Het vreemde avontuur van Ridder Amiel is er om dit te bewijzen. Hij wandelde bij het vallen van de nacht, dicht bij zijn kasteel, als hij bij de bron een onbekende jonge vrouw zag. Ze was zo mooi, dat hij van op het ogenblik dat hij haar zag, verliefd werd. De jonge vrouw probeerde niet te vluchten en liet zich voeren naar het kasteel achterop het paard. Ze aten samen, heel aangenaam brachten ze

de nacht door met amoureuus vermaak, rustten zij aan zij Maar toen de ridder de volgende dag wakker werd, moe maar niet verslagen, vond hij in zijn armen, in de plaats van zijn hartstochtelijke minnares, een behaarde oerang-oetang die met een verschrikkelijk accent riep :

- *“Kijk, ik ben de duivel”*.
- *“Dat dacht ik wel ! – antwoordde Amiel heel rustig. Maar geef toe dat je deze nacht je gelijke gevonden had.*

Men verteld dat de duivel, woedend, in één vuistslag hem een oog uitstak.

Hij is, volgens definitie, onaangenaam. Als hij als gewone speler deelneemt aan een kaartspel of een spel van dobbelstenen, wint hij of verliest hij volgens zijn wil, naargelang de karakters van zijn partners en naargelang de manier dat hij hen gemakkelijker zou kunnen veroveren en of ze rijk zijn of arm. Hij is de boze geest van het spel, koning der Grieken, meester in het vervalsen van dobbelstenen, speelt vals met de kaarten, gebruikt sluwheid en list en daarbij hoeft hij er maar aan te denken om het geluk aan zijn kant te zetten.

In Brabant, beter gezegd Lubbeek, was een man, die verloor bij het spel aan het vloeken als een vreemdeling, als een knappe man, heel goed gekleed het speelhuis binnen kwam. Deze man nam deel aan het

spel en begon de ongelukkige te plagen omdat hij zijn schandelijke rozenkrans zou verder zetten. Wat een geluk voor de verliezer en zijn partners als er een kaart van een van hen op de grond viel en hij zich bukte om ze op te rapen. Hij zag dat de elegante heer geen voeten had maar gespleten hoeven dat zijn keurige schoenen niet konden verstoppen. Toen hij een schreeuw liet en een kruisteken maakte zagen zijn medespelers een verschrikkelijke grote schaduw die als rook door de schoorsteen ontsnapte. Terwijl zij omringd waren van een dikke zwavelwolk stelden zij vast dat de stoel van de vreemdeling leeg was De Duivel toont zich niet alleen 's nachts maar ook tijdens de dag. Dat is wel minder vaak en op plaatsen waar halfdonker en duisternis heerst, zoals kelders, grotten of onderaardse gangen. Hij vindt het ook aangenaam om te verschijnen in de avondschemering vergezeld van uilen, die zijn schildwachten zijn en vleermuizen die zijn gezicht hebben Het is eigenaardig te weten dat de boosaardige tussen één en twee uur in de morgen niets tegen de sterveling kan doen. De overeenkomst met de Grote Zwarte – zo verteld ons de folklorist Oscar Colson – is onderhandeld tijdens een voorafgaand gesprek tussen een leerling tovenaars en de Duivel in eigen persoon. De kandidaat moet schriftelijk verklaren af te zweren van de Heilige Drievuldigheid, het doopsel

en het vormsel. Hij verbind zich ertoe, waar hij ook is, te gaan daar waar de duivel hem bevolen heeft. Deze laatste daarentegen verzekert de nieuwbekeerde welslagen in alles wat hij onderneemt en al zijn wensen te vervullen. De overeenkomst amper afgesloten heeft hij de mogelijkheid onzichtbaar te worden en zich onmiddellijk te begeven waar hij wilt. Als de duivel het hem beveelt moet hij van gedaante verwisselen, in een dier, toverachtig of niet, meestal in een wolf om de mensen te verschrikken en te plagen, onverschillig het uur van de dag of de nacht. Deze verplichting tegenover de duivel duurt zeven jaar en kan vernieuwd worden willens of onwillens want als de tovenaar per ongeluk herkend word door een van zijn slachtoffers moet hij vanaf nul weer herbeginnen omdat hij aan de duivel geen andere ziel kan geven om de zijne te ruilen. Maar als de zeven jaren verlopen zonder verwickelingen, is de tovenaar vrij ...

De overeenkomst is opgesteld op een “*brandend perkament*”. Het poet geschreven zijn met de punt van een hulstblad en met het bloed dat de duivel trekt uit de arm van de nieuwbekeerde. Als deze niet kan tekenen, tekent hij met een kruis. Maar een kruis met gelijke armen, een grieks of malteser kruis. Wat vreemd is bij deze maatregel, is dat het hier niet gaat om het kruis van Jezus Christus. Maar men moet niet te nauwkeurig zijn

met deze details die niet over een leerstelling gaan. De duivel heeft niet, ondanks de overeenkomst, het recht op het leven van de nieuwe tovenaar. Maar als deze sterft voor het einde van het afgesproken termijn, behoort zijn ziel onherroepelijk toe aan de Grootmeester.

Sommigen denken dat een overeenkomst in het dubbel opgemaakt is, en dat de tovenaar zijn exemplaar altijd op zijn hart moet dragen. De meeste mensen denken niet alleen dat de duivel het enige exemplaar bewaart, maar ook dat hij zijn stempel zet op de nieuw aangeslotene. Als Satan reden heeft om de mens te wantrouwen, heeft de mens geen enkele reden om Satan te wantrouwen. Deze heeft er belang bij zich aan zijn belofte te houden omdat hij uiteindelijk toch de winnaar is. De tovenaar die spijt zou kunnen krijgen, kan proberen aan de duivelse slavernij te ontkomen en zijn ziel te redden door excorsisme (godsdienstige duivelverbanning) of gelijkaardige toepassingen die ongeveer hetzelfde effect hebben als berouw en boetevaardigheden. Om een overeenkomst af te sluiten kan men de Duivel oproepen door magische formules te gebruiken – vooral vermeld in het boek “*Livre d’Agrippa*” – of eenvoudig door hem offers aan te bieden. De magische boeken zijn altijd in het bezit van een waarzegger of een geestenbezweerder, die al verdoemd is, en niets meer vreest want hun gebruik kan

zeer gevaarlijk zijn voor oningewijden. De meest toegepaste methode is die van het offer. Men biedt de duivel zwarte katten of zwarte kippen aan en dit gebeurt meestal op een kruispunt precies om middernacht. De Duivel verschijnt meestal alleen, maar het is mogelijk dat een hele hofhouding hem vooraf gaat. Iedere landstreek bezit zijn eigen kruispunt, bijzonder gunstig om overeenkomsten te bezweren. Een onbebouwde plaats met maar twee of drie alleenstaande bomen. Daar is het dat men op vrijdag gaat, voor sommigen een nacht zonder maan, voor anderen een nacht van volle maan. De kip die men offert moet zwart zijn En mag nog geen haan gekend hebben. In Ferrières, zoals in de streek van Hesbaye, Namur, Bastogne, Herve, Nijvel, Brabant. Ook nog Stavelot, Polleur, Houtain-Saint-Siméon, Houdeng-Goegnies, Mazy-les-Gembloux, Lincé, enz ... begeeft men zich om middernacht met de kip naar het kruispunt van bezwering. Daar tekent men een geometrische figuur op de grond met de scheut van een hazelaar (“on cèke di côre”), in dit geval een cirkel afgebakend met een buigzame tak. Juist om middernacht slacht men de vogel zodat zijn bloed op de grond valt. Vervolgens neemt men het beest onder zijn linker arm en roep men verschillende keren :

- *Geld van mijn zwarte kip !*

Dan verschijnt er plots een duivel die vraagt :

- *Hoeveel wilt ge ?*

De betrokkene geeft een som, de duivel antwoord niet en gaar weg Maar anderen vertonen zich en volgen elkaar op. Ze maken deze man bang en proberen hem te doen spreken, dit zou de betovering doen verbreken, nadien verdwijnen ze op hun beurt... . Tot er zich een verschrikkelijk lawaai voordoet. Daar is dan de hoofdduivel die eindelijk verschijnt zonder benen gezeten op een plateau, die weer dezelfde vraag stelt. Als de duivel de prijs aanvaard mag de belanghebbende hem vragen wat hij wenst.

Een paar jaar geleden had de oude D'Jénnêye, gestorven in Hermée, een zwarte kip in zijn kippenhok, zo vertelt ons Oscar Colson. Op een dag, terwijl hij zijn kip bekeek riep hij heel verbaasd uit: "Ofwel ben ik blind, of deze kip wordt elke dag zwarter. Dat de duivel ze meeneemt." Zijn buurman Jeanjean die alles gehoord had zei: "Maan D'Jénnêye je hebt een uistekende manier om je van deze kip te ontdoen en er nog profijt uit te halen. Ga om middernacht naar de plaats dat we "à l'bâlâ" noemen en roept: "Geld van mijn zwarte kip !". De oude samen met zijn raadgever gingen dezelfde avond nog naar de bewuste plaats. Hij had als instructie, als hij onaangenaamheden wou vermijden, van niets

anders te zeggen dan de gewijde formule. Op het juiste uur begon D'Jénnêye met zijn kip onder de arm te herhalen:

- *Geld van mijn zwarte kip ! Geld van mijn zwarte kip !*

De duivels begonnen te defileren en ze vroegen:

- *Heb je Robert niet gezien ?*
- *Niet antwoorden – raadde Jeanjean met zachte stem aan –, Robert is de grote zwarte en hij komt als laatste.*

Maar de andere boden geld aan voor zijn kip. Omdat de oude ze in stilte terugstootte gooide iedere duivel in het voorbijgaand een handvol van ik weet niet wat, eens naar links en eens rechts. Op korte tijd vormden er zich twee hopen van verschillende hoogte.

- *Geld van mijn zwarte kip ! Geld van mijn zwarte kip !* – bleef D'jénnêye herhalen, terwijl hij de actie observeerde zonder te bewegen.

Als de stoet voorbij was zag hij in de verte een duivel dichterbij komen met een ongelooflijke bult en met zo kromme benen dat hij amper kon stappen.

- *Het is op hem dat we wachten* – fluisterde Jean-Jean – *aan hem mag je alles vragen wat je maar wilt.*
- *Goed* – antwoordde D'jénnêye.

Maar de wankele bultenaar interesseerde hem zo erg dat als hij voorbij kwam, hij niet kon verhinderen uit te roepen:

- *Arme bultenaar, met je handicap zul je jouw vrienden nooit kunnen inhalen !*

De gebrekkige bewoog zich dankzij een drijfveer: het was Satan in eigen persoon !

- *Ge hebt gesproken !* – verklaarde hij aan D'jénnêye – *Nu kan je alleen nog maar kiezen tussen de twee hopen.*

Jean-Jean raadde D'énêye verlegen aan :

- *Neem de kleinste, dat is het goud.*

Maar, D'jénnêye die slim wou zijn koos de grootste, en in de plaats van goud vond hij alleen maar ... paardenmest !

Satan kon zich niet houden van het lachen want hij had zich gratis de oude toegeëigend, die schuimbekte van woede.

- *Ik behoor je toe, maar na zeven jaar zal ik mijn ziel terugnemen, je zult wel zien !*

Na deze termijn, stelde D'ennêye inderdaad aan de Duivel voor om te spelen voor zijn ziel met een weddenschap naar zijn keuze.

- *Goed – zegt de Duivel –. Maak een koord van hier tot Maastricht – verder dan drie mijl in vogelvlucht – en ik wed op je ziel dat ik ze in één minuut zal oprollen, zonder ze te beschadigen.*

De Duivel, zoals men in duizenden andere situaties gezien heeft, liet zich dikwijls beetnemen in België. Met behulp van zijn buurman en vriend Jean-Jean, maakte D'ennêye een koord van stof. De Duivel moest wel toegeven dat hij overwonnen was. De oude redde zijn ziel en zette ze nooit meer op het spel in duivelse omstandigheden ...

En zoals de vertellers van daar zeggen : *“Dat is een ander verhaal”*. Of zoals men bij ons zegt : *“Een draai aan de sleutel en mijn verhaal is uit”*.

Of : *“Toen kwam er een varkentje met een lange snuit en het verhaaltje is uit”*.

Of : *“Tierelierluit en het verhaaltje is uit”*.

Roberto J. Payro

Copyright :

- voor de Spaanse versie, Roberto J. Payro estates ;
- voor de Nederlandse vertaling, 2014, Anne MOERS.